

VERSLAG WIJKGESPREK ENERGIETRANSITIE ZEEHELDENBUURT

DINSDAG 20 JULI 20:00 – 22.30 uur
SPEELTUINGEBOUW KORTENAERSTRAAT

Aanwezig: 30 personen, 3 huurders, 27 bewoners waarvan 1 ondernemer

Samenvatting in kernpunten:

- Gemeente: pak regie en wees duidelijk. Het beste is wanneer er concrete keuzes worden voorgelegd aan de hand van een concreet stappenplan.
- De welstandsregels mogen de energietransitie niet in de weg zitten.
- Deze wijk is niet geschikt voor warmte op lage temperatuur en middentemperatuur zal heel moeilijk worden.
- Er is zorg over de betaalbaarheid van de energietransitie voor particulieren en gemeente / Rijk zouden daar meer oog voor moeten hebben
- Combineer de energietransitie met het aanpakken van hittestress in de Zeeheldenbuurt
- Denk niet alleen na over de openbare ruimte, maar ook de ruimte in de woningen. In de Zeeheldenbuurt staan veel kleine woningen, waar weinig kan aan installaties.

	Besproken	Reactie / actie gemeente
AANDACHTSPUNTEN		
1.	In en om de woningen a) De Zeeheldenbuurt kan volgens bewoners niet op midden temperatuur maar moet op hoge temperatuur. Hoge temperatuur beperken tot de binnenstad is niet correct. De mate waarin de woningen geïsoleerd kunnen worden is namelijk beperkt, want veelal geen kruipruimte en geen spouwmuur. Voor "all electric" is goede isolatie nodig, dit leidt tot ruimtebeslag en tot belasting van het elektriciteitsnet. Kan dit? NB Slecht gebouwde huizen kunnen niet hoger komen dan label D en zijn ongeschikt voor een lage temperatuur oplossing. b) In veel woningen (60m2) is er geen ruimte om voorzieningen met een groot ruimtebeslag in te passen (warmteboiler oid). Dit aspect is nog onderbelicht. c) Koelen van woningen is een onderbelicht punt, terwijl de koelbehoefte als gevolg van hitte in de zomer toeneemt. Gevraagd wordt wat de gemeente vindt van airco's. d) Hoe denkt de gemeente over de warmwatervoorziening bij een warmtenet? Voor tapwater is een hogere temperatuurniveau nodig, want anders is er een gevaar van legionella besmetting. e) Veel woningen ZHB zijn op staal gefundeerd.	a) De huidige toekomstige warmtescenario's zijn gemaakt op basis van openbare gegevens en de aanname dat (de meeste) woningen op een basisisolatie-niveau te krijgen zijn. Dit is echter het vertrekpunt. De gemeente op wijkniveau op basis van de aanwezige woningtypes zo veel mogelijk maatwerk leveren. De CV-installatie op 71 graden (of nog lager) instellen is hoe dan ook een goede test. Uit ervaring blijkt dat er vaak meer mogelijk is dan men in eerste instantie denkt. Dat neemt niet weg dat huizen zoals in de Zeeheldenbuurt maar tot op zekere hoogte te isoleren zijn. Hoge temperatuur warmte is in de huidige plannen niet exclusief beperkt tot de binnen stad. Wel vinden we dat we terughoudend moeten zijn met het aantal woningen dat we op HT aansluiten in de toekomst. b) Goed punt, dit gaat een plek krijgen in het beleid. Concreet in het 'ontwikkelingspoor handelingsperspectief bewoners' c) Goed punt, gaan we aandacht aan besteden in de transitievisie warmte (TVW). Algemene tips voor particulieren (meer groen, zonwering, groen dak) zijn te verkrijgen via de wijkambassadeur en het Duurzaam Bouwloket. De gemeente is geen voorstander van het massaal plaatsen van airco's gelet op hittestress en aanvullende belasting van het elektriciteitsnet.

VERSLAG WIJKGESPREK ENERGIETRANSITIE ZEEHELDENBUURT

DINSDAG 20 JULI 20:00 – 22.30 uur
SPEELTUINGEBOUW KORTENAERSTRAAT

		<p>d) Klopt, daar wordt rekening mee gehouden bij de warmteoplossing. Als de aanvoertemperatuur lager is, moet er lokaal <i>geboost</i> worden tegen legionella</p> <p>e) Is dat een probleem of juist niet? Minder problemen met houtrot bij een lage grondwaterstand in ieder geval</p>
<p>2.</p>	<p>Financiële en juridische borging en rol gemeente</p> <p>a) Belangrijk om te borgen dat betaalbaarheid is gegarandeerd.</p> <p>b) Er is scepsis over de betrouwbaarheid van de overheid. Als voorbeeld wordt genoemd de salderingsregeling op zonnepanelen die per 1 januari stopt. Als voorbeeld van de gemeente wordt genoemd het proces rond de wijkvisie.</p> <p>c) Aanwezigen betwijfelen of marktwerking en een open systeem wel haalbaar is. Aanwezigen maken een vergelijking met privatisering/marktwerking van het spoor en de post. Dit is niet goed gegaan. Overheid moet daarom een heldere rol innemen – faciliteren van de infrastructuur en garanties geven.</p> <p>d) Aanwezigen betwijfelen of de gemeente een dergelijke regierol (voldoende kennis, duidelijke keuzes aanbieden, financiering) wel aankan.</p>	<p>a) Eens. Betaalbaarheid is één van de peilers naast duurzaamheid en betrouwbaarheid in de zoektocht naar alternatieve warmte-oplossingen.</p> <p>b) Wij zijn op gemeente niveau zo transparant mogelijk. Invulling van subsidies kan ook politiek gedreven zijn. Zaken als wijkvisie willen we zo veel mogelijk bij aansluiten als we de wijk in gaan in het kader van energietransitie. Mocht er een groep ontstaan in de Zeeheldenbuurt die zich organiseert rondom duurzaamheid en energietransitie van de wijk dan is dit één van de eerste onderwerpen om samen te bespreken.</p> <p>c) Begrijpelijk, regionale samenwerking van Leiden en 5 omliggende gemeenten voor de komende anderhalf jaar moet meer duidelijkheid geven. Overigens kunnen we geen garanties geven op afname, omdat niet zeker is wie wanneer welke warmte afneemt.</p> <p>d) tka</p>
<p>3.</p>	<p>Woonboten</p> <p>In de Zeeheldenbuurt ligt een aantal woonboten. In heel Leiden liggen 200 woonboten. Woonboten zijn niet altijd goed te isoleren en ruimte voor een warmtepomp is er ook niet altijd. Een bewoner benoemt dat hun boot een tjalk is die voor onderhoud naar de werf moet. Dit betekent dat het warmtesysteem los te koppelen moet zijn.</p>	<p>Goed punt. Interessant om te weten of het momenteel wel mogelijk is om de gasleiding los te koppelen bij onderhoud? Bijzondere woningen als woonboten kunnen we als aandachtspunt in een apart kader zetten in de transitievisie warmte.</p>
<p>4.</p>	<p>Portaal</p> <p>a) Aan tafel kwam Portaal regelmatig voorbij.</p> <p>b) Verwacht wordt dat er nog een renovatie van verouderde sociale huurwoningen aankomt door Portaal. In 2015/2016 hebben 285 huizen van voor 1940 namelijk groot onderhoud gehad voor 20 jaar.</p> <p>c) Één van de zorgen is dat indien er in de toekomst sprake is van sloop/nieuwbouw, de nieuwe woningen niet meer terug komen voor de oorspronkelijke bewoners. Om de businesscase bij de</p>	<p>De gemeente heeft regelmatig contact met Portaal. De ingebrachte punten en zorgen gaan we met hen delen.</p>

VERSLAG WIJKGESPREK ENERGIETRANSITIE ZEEHELDENBUURT

DINSDAG 20 JULI 20:00 – 22.30 uur
SPEELTUINGEBOUW KORTENAERSTRAAT

	<p>huidige nieuwbouw rond te krijgen, wordt namelijk een deel van deze woningen in een hoger segment verhuurd. Daarnaast zit de huur van nieuwbouw in het sociale segment vaak tegen het maximum aan, dus het is niet voor iedereen haalbaar.</p> <p>d) Sloop/nieuwbouw heeft daarnaast ook andere gevolgen: voor de sociale cohesie (de vroegere bewoners moeten vaak verkassen naar een andere wijk, hebben recht op terugkeer, maar dat is in de praktijk lastig) en voor het historisch aanzicht van de buurt. Juist de oudste huurhuizen hebben de hoogste cultuurhistorische waarde (Rapport SteenhuisMeurs).</p>	
	<p>Geveltuintjes als middel om te vergroenen</p> <p>a) Wijkbewoners ervaren dat gemeente en zeker Portaal niet consistent zijn. Een concreet voorbeeld dat werd gegeven van een rozenstruik die bewoners bij een geveltuinsactie om de wijk te vergroenen hebben gekregen van Portaal. Bij verhuizing geeft Portaal aan betreffende huurder door, dat de rozenstruik weg moet, want te groot. Er worden vaker geveltuintjes leeg gehaald bij een verhuizing.</p> <p>b) Opgemerkt wordt dat bewoners geveltuintjes soms niet onderhouden of snel weer dicht gooien. Als bewoners een geveltuin willen, dan ook onderhoud als voorwaarde stellen en uitleg geven over onderhoud. Nazorg leveren indien nodig. Niet:geven en weer loslaten.</p>	<p>a) De specifieke voorbeelden zijn niet bekend bij de gemeente. Ook hier zullen met Portaal de zorgen delen.</p> <p>b) Bij geveltuintjes wordt een convenant vastgesteld tussen bewoners en gemeente waarin staat opgenomen dat gemeente de tuintjes aanlegt en potaarde levert en bewoners zorgen voor onderhoud. Dus in principe zijn de afspraken vooraf duidelijk. Dat wil niet zeggen dat het dan in alle gevallen goed gaat.</p>
5.	<p>Warmtenet</p> <p>Het klinkt alsof de gemeente voorsorteert op een uitbreiding van het warmtenet, ook voor de Zeeheldenbuurt. Er wordt opgemerkt dat het warmtenet door de strot wordt geduwd.</p>	<p>We willen niet iets door de strot duwen: het is één van de mogelijkheden. Uit studies blijkt echter wel dat warmtenetten voor een groot deel van de woningen (dichtbebouwd, particuliere eigenaren, nog niet volledig geïsoleerd) voor de laagste maatschappelijke kosten zorgen. Bovendien is de inschatting van de gemeente dat een groot deel van de bewoners niet in een bewonersinitiatief of iets dergelijks actief wordt en (betaalbaar en ontzorgd) aansluiten op een warmtenet als een mogelijkheid ziet om de eigen woning aardgasvrij te maken. Bewoners hebben bovendien altijd het “opt-out” principe: men hoeft niet aan te sluiten op het warmtenet maar kan ook voor een all-electric oplossing kiezen als het aardgas in de toekomst wordt uitgefaseerd.</p>

VERSLAG WIJKGESPREK ENERGIETRANSITIE ZEEHELDENBUURT

DINSDAG 20 JULI 20:00 – 22.30 uur

SPEELTUINGEBOUW KORTENAERSTRAAT

6.	Technisch personeel De energietransitie brengt veel technisch werk met zich mee. Er is echter een groot tekort aan technisch personeel. Het lijkt alsof de ambities groter zijn dan dat er vaklui zijn om deze te realiseren.	Goed punt, ook bij de uitbreiding van het elektriciteitsnet is dat één van de belangrijkste uitdagingen. De gemeente is overigens in een samenwerking met MBO Rijnland en Leidse installateurs bezig om jongeren op te leiden voor werkzaamheden die nodig zijn in de energietransitie, zoals waterzijdig inregelen van CV-installaties. Deze samenwerking wordt de komende jaren verder uitgebouwd. Ook op landelijk niveau is men zich bewust van het tekort aan technisch personeel en wordt op diverse manieren getracht jongeren te enthousiasmeren voor techniek. Ideeën vanuit de stad die hier aan bijdragen zijn meer dan welkom.
7.	Betaalbaarheid a) De betaalbaarheid van het omschakelen naar aardgas brengt zorgen met zich mee. Bewoners geven aan dat we wel willen verduurzamen, maar een beperkt budget hebben en de woonlasten (de stijgende OZB wordt genoemd) worden alsmaar hoger. Het zou helpen als er (meer) subsidiemogelijkheden zijn, ook vanuit de gemeente zelf. Het zou ook helpen als de OZB in verduurzaming van het eigen huis kan worden geïnvesteerd. b) Denk daarbij ook aan slimme incentives: vroeger bijvoorbeeld werd een EPA advies van 350,- gulden gratis, als je een maatregel ervan uitvoerde. Dit principe zou nu ook kunnen worden toegepast.	Eens, betaalbaarheid van de energietransitie is een wezenlijk onderdeel en voor Leiden één van de randvoorwaarden naast betrouwbaarheid en duurzaamheid. Tegelijkertijd is het eerlijke verhaal ook dat de energietransitie geld kost. De gemeente denkt overigens ook aan een nieuwe lokale subsidieregeling voor inwoners. Dit moet in de loop van dit jaar meer duidelijk worden. Er zijn naast lokale subsidies verschillende landelijke regelingen waar men gebruik van kan maken. Zo zijn er duurzaamheidsleningen en subsidies op isolatie en zonnepanelen. Via de website van het Duurzaam Bouwloket, www.duurzaambouwloket.nl/subsidiecheck is een overzicht te vinden. Op basis van postcode/huisnummer krijg je dan een overzicht van alle lokale, regionale en rijkssubsidies en overige financiële instrumenten als duurzaamheidsleningen.
ADVIEZEN		
8.	Leg het accent op energiebesparing en maak het laagdrempelig met concrete collectieve acties a) Maak het praktisch en denk na wat collectief te doen is. Door op basis van voorbeeldwoningen adviezen te maken en ook rondes (dakisolatie, spouwmuurisolatie en vloerisolatie) te doen waarop je kunt intekenen. b) Stuur goede adviseurs de wijk in. Bewoners krijgen veel tegenstrijdige adviezen en doen daardoor niets. Zorg voor onafhankelijk advies. c) Opgemerkt wordt dat naast isolerende maatregelen, vloerverwarming ook een manier is om over te kunnen op een lager temperatuurniveau.	<ul style="list-style-type: none"> • We snappen dat het heel belangrijk is dat mensen ontzorgd en geadviseerd worden, omdat er veel maatwerk is. De gemeente is een regisseur in de energietransitie, die ervoor moet zorgen dat andere partijen (makelaars, aannemers, energiecoaches) daarbij helpen. Dat willen we zo veel mogelijk lokaal oplossen, zodat het gaat leven in een wijk en bewoners bij elkaar (en eventueel bijvoorbeeld bij voorbeeldwoningen) kunnen kijken wat de mogelijkheden zijn. • De wijkambassadeurs en de energiecoaches in de wijk hebben een belangrijke rol hier in. Met de energiecoaches voorziet de gemeente in gratis (eenvoudig) energieadvies. Ook woningtypes worden in kaart gebracht door het energieloket van de gemeente, het Duurzaam Bouwloket. Hiervoor worden regelmatig wijkbijeenkomsten georganiseerd waar stappenplannen per woningtype worden

VERSLAG WIJKGESPREK ENERGIETRANSITIE ZEEHELDENBUURT

DINSDAG 20 JULI 20:00 – 22.30 uur

SPEELTUINGEBOUW KORTENAERSTRAAT

	<p>d) Zorg voor toegankelijke informatie. Denk daarbij aan eenvoudig taalgebruik en wees concreet. De wijk is heel gemêleerd. Van hoog opgeleid (40% tot laag geletterd (20%) en van timmerman tot chirurg. De inkomensverschillen zijn groot.</p> <p>e) Het helpt als er ontzorgd wordt: zo zou er per type huis een basisadvies beschikbaar kunnen worden gemaakt. Ook zou het helpen als een straat of een blok een gratis adviseur kan krijgen. In het verlengde hiervan wordt gesproken over een maatwerk aanpak voor vergelijkbare huizentypes. Zodoende zou je aan de hand van kleine plukjes huizen, stap voor stap kunnen verduurzamen en geleidelijk aan aardgasvrij kunnen worden</p> <p>f) Het advies wordt gegeven om bewoners actief te informeren bij verhuizingen en / of verbouwingen. Hiermee wordt voorkomen dat mensen verkeerde dingen doen aan hun woning of kansen laten liggen.</p> <p>g) Het zou goed zijn als er een campagne komt met meer urgentie over de impact. Zodat mensen wakker worden. En dan specifiek met als thema: Realiseert u wat dit voor u gaat betekenen? Heeft u nagedacht over de kosten? Hoe gaat u zich daar op voorbereiden?</p>	<p>gepresenteerd en waar gebruik gemaakt kan worden van collectieve aanbiedingen. Voor een overzicht van de woningtypen die al zijn geïnventariseerd kijk op www.duurzaambouwloket.nl/leiden.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Erfgoed Leiden biedt gratis maatwerkadvies voor historische woningen. Al deze partijen bieden onafhankelijk advies. Dit is iets wat de gemeente zelf ook belangrijk vindt. • In de Transitievisie Warmte willen we informatie hierover opnemen in losse kaders waarin we inzoomen op dit soort praktische tips die bewoners verder kunnen helpen, want blijktbaar is dit nog niet voldoende bekend in de stad. • Een stadsbrede campagne met meer urgentie is een goed idee. Dit gaan we verder uitwerken.
9.	<p>Combineer de energietransitie in de Zeeheldenbuurt met het aanpakken van de hittestress</p> <ul style="list-style-type: none"> • De wijk is zeer versteend en er is amper groen. Hittestress wordt echt als een probleem in de wijk ervaren. Als het heet is in de zomer voel je echt een groot verschil als je via de singel de wijk binnenkomt. Elk jaar komen er meer airco's bij. Je kunt niet iets doen met de inrichting van de ruimte en daar geen aandacht aan besteden.	<p>Klimaatadaptatie is in Leiden een integraal onderdeel van het wijkvervangingsprogramma, waarbij het riool wordt vervangen en de openbare ruimte wordt heringericht. Daarmee loopt Leiden voorop in Nederland. Groen (daken, op straat en aan de gevel) helpen om te verkoelen en water af te voeren.</p>
10	<p>Maak een helder stappenplan</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er is behoefte aan een concreet stappenplan van de gemeente. Wanneer kan men iets verwachten en wat staat er te gebeuren? Het wordt gewaardeerd als er duidelijkheid komt. Wat wil de	<p>Hoewel we de vraag om een keuzematrix begrijpen, zijn we nog niet voor alle wijken zover. De TVW is bedoeld om op stadsniveau inzicht in de mogelijkheden te geven en aandacht te geven aan <i>no-regret</i> maatregelen: isolatie, zonnepanelen, groene daken etc. In de wijkuitvoeringsplannen (WUP) werken we de keuze per wijk verder uit, met de bewoners. Wat dat</p>

VERSLAG WIJKGESPREK ENERGIETRANSITIE ZEEHELDENBUURT

DINSDAG 20 JULI 20:00 – 22.30 uur

SPEELTUINGEBOUW KORTENAERSTRAAT

	<p>gemeente qua ambities, wat doet de gemeente zelf en wat verwachten ze van de bewoners?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een advies is om het verhaal nog zeker één stap concreter te maken. Kom dan met een keuzematrix zodat we helder krijgen wat de precieze alternatieven zijn voor aardgas en welke overwegingen daar aan ten grondslag liggen. • Voor wat betreft de Zeeheldenbuurt: het is misschien helemaal niet zo gek om dit gesprek wat later in de planning te voeren. Hoeft nu nog ff niet, aangezien de ZHB niet in beeld is om in het eerste tijdvak aardgasvrij te worden. Begin met de wijken waar het prangender is. 	<p>betreft is het inderdaad een goed idee om te starten met die wijken die eerder in beeld zijn.</p>
11	<p>Elektriciteit zou ook benoemd moeten worden in de transitievisie warmte</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opgemerkt wordt dat vanwege de relatie van een nieuw warmtesysteem op de energie-infrastructuur moet je ook iets in de transitievisie warmte opnemen over zonnepanelen. • Probleem van terugleveren opgewekte energie zorgt voor onbalans van het energiesysteem. Het huidige net kan dat namelijk niet aan. 	<p>Het elektriciteitsnet staat al onder druk door autonome groei en komt dat nog meer door de elektrificatie binnen de energietransitie. Duurzame opwek (zonnepanelen) is <i>no-regret</i>, maar is nog efficiënter in combinatie met opslag. De netbeheerders vragen daar ook om, maar er zijn nog weinig betaalbare oplossingen. Daar zullen we iets over toelichten in de komende transitievisie warmte.</p>
12	<p>Werp als gemeente geen drempels op, maar toon juist waardering</p> <p>a) Drempels zijn bijvoorbeeld: aanvraag vergunningen vanwege welstand (zowel de kosten, de inspanningen, als het principe op zich). Waarom is een vergunning überhaupt nodig als je wilt verduurzamen?</p> <p>b) Waardering kan bijvoorbeeld getoond worden door een reactie na een aanvraag/ melding: 'U gaat dubbel glas/zonnepanelen plaatsen? Heel goed, waar kunnen we u nog meer mee van dienst zijn?'</p> <p>c) Verder is het belangrijk hierbij om de bureaucratie zo minimaal mogelijk te houden. Zie bijvoorbeeld de TeGoed bon. Veel gedoe voor 70,- waardoor men vaak dacht: 'laat maar'.</p>	<p>a) De regels over vergunningplicht en waar aan getoetst moet worden zoals welstand en het bestemmingsplan zijn landelijk vastgelegd. Van de Zeeheldenbuurt maakt een klein deel van de Rijnkade deel uit van het Beschermd Stadsgezicht. Hier zijn aanvullende vergunningsregels opgenomen om het straatbeeld te beschermen. Daarnaast zijn er enkele karakteristieke panden waarbij o.a. ook het aanzicht en de vorm van het gebouw beschermd is. Er zijn ook een paar monumenten in de Zeeheldenbuurt waarbij het interieur en exterieur beschermd is. Of uw gebouw beschermd is kunt u in het Erfgoedregister terugvinden. Om woningeigenaren van de beschermde panden op weg te helpen heeft de gemeente uitvoeringsrichtlijnen opgesteld. Als uw plan aan deze richtlijnen voldoet wordt in het algemeen de vergunning snel verleend. En kunnen ook de werkzaamheden vergunningvrij worden! Met deze richtlijnen is het goed mogelijk om uw huis te verduurzamen en bijvoorbeeld HR++ te plaatsen. Voor de huizen die geen karakteristiek pand zijn of in het beschermd stadsgezicht liggen, zijn veel werkzaamheden vergunningvrij. Alleen</p>

VERSLAG WIJKGESPREK ENERGIETRANSITIE ZEEHELDENBUURT

DINSDAG 20 JULI 20:00 – 22.30 uur
SPEELTUINGEBOUW KORTENAERSTRAAT

		<p>werkzaamheden die het aanzicht van een pand wijzigen zijn landelijk vergunningplichtig en dan kijkt o.a. de welstandscommissie of er geen vreemde dingen gebeuren. Bij historische woningen, gebouw voor 1960, kunnen er extra uitdagingen om uw woning te verduurzamen die te maken hebben met specifieke bouwkenmerken van de periode waarin de woning is gebouwd. Om die reden kunt een (gratis) maatwerkadvies aanvragen bij Erfgoed Leiden en omstreken, om advies te krijgen welke ingrepen bij uw woning de meest winst zal opleveren en wat aandachtspunten zijn in de uitvoering. Zo kunnen experts met u meekijken hoe u uw woning zo duurzaam mogelijk kunt maken en meedenken voor welke werkzaamheden u geen vergunning voor nodig heeft.</p> <p>b) Eens, we werken nog aan het uitwerken van een <i>customer journey</i> om te verbeteren hoe bewoners het verduurzamen van hun huis ervaren</p> <p>c) Hoewel dat vaak lastig is met zulke grootschalige acties snappen we de oproep wel. Mocht Leiden in de toekomst wederom aan zo'n actie meedoen dan zullen we hier scherp naar kijken.</p>
VRAGEN		
13	Hoe lang zijn de restwarmte/warmtebronnen om het warmtenet te voeden, gegarandeerd?	Voor warmte uit Rotterdam is de verwachting dat de afvalproductie de komende decennia zal dalen omdat er meer aandacht komt voor recycling en afvalvermindering. Tegelijkertijd zal de populatie verder toenemen wat in principe meer afval tot gevolg heeft. Aan de andere kant is de industrie gebaat bij langdurige zekerheid en deze wordt dan ook geboden tot halverwege deze eeuw. Om een mogelijk tekort aan restwarmte op te vangen, ontwikkelen we juist ook andere warmtebronnen als geothermie, met een gegarandeerde opbrengst van decennia.
14	Is er wel voldoende elektriciteit als we van het gas af gaan? En ook storingsvrij (kan het netwerk het aan)?	Het elektriciteitsnet in de Leidse regio staat onder druk. Mede door de energietransitie, maar ook met 'alleen' autonome groei (economische groei, nieuwbouw, elektrisch rijden) is flinke verzwaring daarom noodzakelijk. Dat is een uitdaging in een dichtbebouwde stad als Leiden, waar ruimte boven- en ondergronds schaars is. Één van de redenen waarom een scenario met veel individuele warmteoplossingen (warmtepompen) niet wenselijk is, is vanwege deze beperkingen van het elektriciteitsnet
15	Als de daken van het industrieterrein De Waard worden volgelegd met zonnepanelen: zou dat voor de wijk mogelijkheden bieden om	Ja, dat zou onderdeel kunnen worden van de energiemix. Industrieterrrein de Waard werkt momenteel samen met het Bewoners Initiatief Waardeiland (BEW) om de mogelijkheden voor gezamenlijke warmteoplossingen te

VERSLAG WIJKGESPREK ENERGIETRANSITIE ZEEHELDENBUURT

DINSDAG 20 JULI 20:00 – 22.30 uur

SPEELTUINGEBOUW KORTENAERSTRAAT

	van het gas af te kunnen?	onderzoeken; die samenwerking is nog in de verkenningsfase. De combinatie met het BEW lijkt meer voor de hand te liggen dan de combinatie met de Zeeheldenbuurt omdat de woningen op het Waardeiland geschikter lijken om op lagere temperatuur (bijv. met behulp van aquathermie) te verwarmen. Echter, als de Zeeheldenbuurt ook geïnteresseerd is in een eventuele samenwerking en mee wil onderzoeken, staat de gemeente daar voor open.
16	Hoe zit het met continuïteit bij de gemeente? Zitten de zelfde mensen er over twee jaar nog steeds of op het zelfde project? In het verleden heeft men al meegemaakt dat er goede contacten waren met bijv. projectleiders en dat die opeens weg waren.	Door websites als leiden.nl/energietransitie creëren we een mate van transparantie, waardoor het makkelijker zou moeten worden als andere medewerkers van de gemeente maar ook andere bewoners zich bij het project voegen of anderen vervangen. het zal echter altijd een uitdaging blijven om continuïteit te waarborgen; bij de gemeente zullen medewerkers vertrekken en ook bewoners zullen verhuizen.
17	Hoe is de afstemming met andere trajecten bij de gemeente – bijvoorbeeld riool, herinrichting openbare ruimte?	Rioolvervanging en de herinrichting van de openbare ruimte zijn een gecombineerd programma binnen de gemeente (het wijkvervangingsprogramma). We hebben onderzocht wat de meerwaarde is om de eventuele aanleg van een warmtenet te combineren met dit programma. De uitkomst is dat de meerwaarde pas goed ingeschat kan worden als de plannen voor het warmtenet (wat wordt de bron, waar komende leidingen) verder is uitgewerkt. Dat doen we in een WUP, met de bewoners, waar tijd overheen gaat. Bovendien staat de wijkvervanging voor de Zeeheldenbuurt pas voor 2040-2050 gepland, dus een combinatie lijkt op dit moment niet voor de hand te liggen.
18	ZHB is in feite een eiland omgeven door water. Is het mogelijk iets met het water te doen?	Ja, de toepassing van aquathermie is kansrijk vanwege het oppervlaktewater. Ook het bewonersinitiatief op het Waardeiland kijkt naar die mogelijkheden. Echter, aquathermie is een lage temperatuur (LT) bron. Als de woningen van de ZHB lastig(er) geschikt zijn te maken voor verwarming op midden- of lage temperatuur, ligt de toepassing van aquathermie daarom minder voor de hand.
19	Wanneer komt de gemeente terug in de Zeeheldenbuurt? Hoe gaat de terugkoppeling en wat doen jullie met onze input?	<ul style="list-style-type: none"> Voor de wijken die in de transitievisie worden aangemerkt als kansrijk/prioriteitswijk, gaan wij werken aan wijkuitvoeringsplannen (WUP). Wij schatten de doorlooptijd van een WUP, afhankelijk van de grootte en samenstelling van de wijk, momenteel in op 2-3 jaar. Aangezien de ZHB momenteel niet zo'n wijk is, starten we hier pas

VERSLAG WIJKGESPREK ENERGIETRANSITIE ZEEHELDENBUURT

DINSDAG 20 JULI 20:00 – 22.30 uur

SPEELTUINGBOUW KORTENAERSTRAAT

		<p>later met opstellen van een WUP. We zullen in de hele stad aandacht blijven geven aan de energietransitie en met behulp van onder andere de wijkambassadeurs en energiecoaches mensen informeren en maatwerk advies geven om met hun eigen woning aan de slag te gaan; dat is overal nodig.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voor wat betreft de concrete input van de wijkbijeenkomst, daarop krijgt de wijk een reactie. De punten zullen op verschillende manieren meegenomen worden in de Transitievisie Warmte. Dat kan zijn door voorstellen en suggesties over te nemen, accenten net wat anders te leggen, meer verduidelijking op bepaalde punten en door in kaders praktijkvoorbeelden te geven of in te zoomen op bepaalde onderdelen die in de wijkbijeenkomsten naar voren komen.
--	--	--